Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Tapio Puurunen/KVY 17.9.2021

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta (HE 112/2021 vp)

Yleistä

Esityksen tavoitteena on kehittää ulkomaille lähetettävien siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden rekrytointia koskevaa sääntelyä, jotta Suomella olisi siviilikriisinhallinnan osallistumistavoitteisiinsa ja painopistealueisiinsa nähden käytettävissään riittävän suuri, monipuolinen ja osaava asiantuntijajoukko, samalla huomioiden muun muassa siviilikriisinhallintaan osallistumisen aiheuttama vaikutus asiantuntijoiden taustatyönantajien henkilöstöresursseihin.

Nykyisin siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden rekrytoinnissa on noudatettu käytäntöä, jossa kaikille asiantuntijoille on asetettu tehtäväkohtaisia enimmäispalveluaikoja ja edellytetty, että palvelussuhteiden välissä on tauko. Esityksellä luotaisiin selkeä normipohja rekrytointimenettelylle, joka poikkeaisi tietyiltä osin nykykäytännöstä.

Esityksessä ehdotetaan, että valtion, kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevilla olisi edelleen oikeus virkavapauteen tai vapautukseen työstä siviilikriisinhallintalaissa tarkoitetun toiminnan ajaksi kuitenkin siten, että oikeutta olisi yhteensä kolme vuotta viiden vuoden aikana. Työnantajalle annettavalla harkintavallalla toteutettaisiin osin samoja tavoitteita kuin nykykäytännön mukaisilla palvelussuhteiden välistä taukoa ja enimmäispalvelusaikoja koskevilla vaatimuksilla. Ehdotettu virkavapausoikeuden rajoittaminen lähentäisi julkisyhteisöjen palveluksessa olevien asemaa muiden työnantajien palveluksessa oleviin antaessaan myös julkistyönantajille rajoitetusti harkintavaltaa virkavapauden myöntämisen osalta.

Kirkkokatu 12, Helsinki

PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

Ehdotuksen mukaan oikeutta saada mainittua virkavapautta tai vapautusta työstä myös laajennettaisiin koskemaan Kriisinhallintakeskuksen osoittamaa (nykyisin vain järjestämää) siviilikriisinhallinnan peruskoulutusta ja palvelussuhteen jälkeistä palautetilaisuutta.

Muiden kuin valtion, kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevien henkilöiden työnantajien ei olisi edelleenkään velvollisuutta myöntää työntekijälleen vapautusta työstä siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettua toimintaa varten.

Esityksen valmistelussa ei katsottu tarpeelliseksi rajoittaa lainsäädännöllä henkilöiden mahdollisuuksia tulla nimitetyksi siviilikriisinhallintatehtäviin yhtä poikkeusta lukuun ottamatta: Tiettyihin asetuksella tarkemmin eriteltyihin siviilikriisinhallinnan tehtäviin voitaisiin nimetä ehdokkaaksi tai nimittää palvelussuhteisiin vain niitä, jotka eivät ennen ole olleet siviilikriisinhallintalain mukaisessa palvelussuhteessa. Säännös on tarkoitettu helpottamaan ensikertalaisten hakeutumista siviilikriisinhallintatehtäviin.

Selkeyden vuoksi on korostettava, että rekrytoivalla viranomaisella on edelleen toimivalta toteuttaa politiikkaa, jonka mukaan henkilöiden toimikausia eri tehtävissä rajoitettaisiin ajallisesti. Kenelläkään ei ole subjektiivista oikeutta tulla nimitetyksi uudelleen samaan siviilikriisinhallinnan tehtävään. Politiikan perusteena olisi lähinnä tarve saada vaihtuvuutta siviilikriisinhallintaan osallistuvissa henkilöissä. Tällaisella politiikalla ei kuitenkaan kategorisesti estettäisi kyseisiä henkilöitä tulla uudelleen esitettäväksi ehdokkaaksi tehtävään, jos tehtävä avattaisiin sekä kansainväliseen että kansalliseen hakuun. Esityksen keskeisissä ehdotuksissa oleva hieman hankalasti avautuva virke siitä, että "nykyinen palvelussuhteiden välistä taukoa ja enimmäispalvelusaikoja koskeva käytäntö koskisi näin muutettuna vain valtion, kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevia" on ymmärrettävä siten, että virke koskee nimenomaan julkistyönantajan palveluksessa olevia ja vain heitä koskevan ja muutettavaksi ehdotetun virkavapaussääntelyn tavoitteita. Sillä ei tarkoiteta sitä, että rekrytoiva viranomainen ei voisi rajoittaa ajallisesti henkilöiden toimikausien pituuksia.

Ehdotetussa sääntelyssä otettaisiin huomioon Suomen EU-velvoitteet. Lakiin ehdotetaan sääntelyä, jonka mukaan valtion palveluksessa olevalla ei olisi oikeutta virkavapauteen, jos hänen työnantajansa on ennen hänen siviilikriisinhallintalaissa

tarkoitettua toimintaa koskevan hakemuksen jättämistä tai suostumuksen antamista ilmoittanut ehdokkaaksi tai nimennyt tehtävään Suomen EU-oikeuden mukaiseen velvoitteeseen perustuvan osallistumisen toteuttamiseksi. Unionin jäsenvaltiot ovat velvoitetut osallistumaan esimerkiksi Eurooppalaisen raja- ja merivartioston pysyvään joukkoon. Virkamiehen oikeus saada virkavapautta siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettua toimintaa varten olisi ongelmallinen tämän velvoitteen kannalta, koska hänen korvaamisensa toisella kesken osallistumisen on yksipuolisesti mahdollista vain niin sanotuilla *force majeure* -luonteisilla perusteilla.

Rekrytointimenettelyn osalta lakiin ehdotetaan myös sääntelyä siitä, että palvelussuhteeseen nimittämistä koskevaan menettelyyn sovelletaan valtion virkamieslain säännöksiä hakijan velvollisuudesta antaa tehtävän hoidon terveydellisiä edellytyksiä koskevia tietoja, osallistua tarvittaessa asian selvittämiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin ja toimittaa huumausainetestiä koskeva todistus sekä tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvien kustannusten suorittamisesta valtion varoista. Lisäksi menettelyn sovellettaisiin lain säännöksiä viranomaisen velvollisuudesta ottaa nimitysharkinnassa huomioon nimitettävän nuhteettomuus ja varmistaa, ettei hänellä ole virkaan kuuluvien tehtävien asianmukaista hoitoa vaarantavia sidonnaisuuksia ja että hänellä on muissakin suhteissa edellytykset hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja muutoinkin luotettavasti. Sääntely selkeyttäisi nykytilaa.

Lisäksi laissa asetettaisiin kielto hakea ehdokkaaksi nimeämistä tai palvelussuhteeseen nimittämistä koskevaan päätökseen muutosta valittamalla. Valitusoikeus olisi ongelmallinen, jos sen seurauksena Suomen olisi ilmoitettava Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai operaation toimeenpanijalle, että palvelussuhteessa todennäköisesti jo kauankin ollut henkilö ei voisi jatkaa tehtävässään. Valitusoikeudella ei olisi käytännössä valittajan oikeusturvaa antavaa tai sitä lisäävää merkitystä.

Muista muutosehdotuksista mainittakoon, että lakiin ehdotetaan sääntelyä, jolla rajoitetaan palvelussuhteessa olevan irtisanomisaikaa siten, että työnantajan irtisanoessa henkilön irtisanomisajan pituuteen ei vaikuttaisi muu kuin siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettu palvelussuhde. Siviilikriisinhallinnan

palvelussuhteet ovat usein lyhyitä, ja valtion virkamieslain mukaiset jopa kuuden kuukauden irtisanomisajat olisivat usein työnantajan kannalta kohtuuttomia.

Siviilikriisinhallintalakia sovelletaan myös pelastustoimeen kuuluvan avun antamiseen osallistuvan suomalaisen henkilöstön palvelussuhteisiin ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa. Ehdotetun ensikertalaisten pääsyä siviilikriisinhallintatehtäviin helpottavan 4 e §:n säännöksiä ei sovellettaisi pelastustoimeen osallistuvaan henkilöstöön.